

סוד מִרְעָה וְעֵשָׂה – טוֹב

בְּקִשׁ שְׁלוֹם וְרַדְיָהוּ

טקס לְעֶרֶב יוֹם הַכִּיפּוּרִים

י' תשרי תשע"ו

נכתב על-ידי בוגרי מכון "תמורה" – יהדות ישראלית"
המכון הגבוה להכשרת מנהיגות יהודית – רבנות חילונית הומניסטית

חִכְמַת אָדָם תִּאֲרַר פָּנָיו, וְעֵז פָּנָיו יִשְׁנָא

(קהלת¹)

מה-טבו אהליך, יעקב; משפנתיד, ישראל.

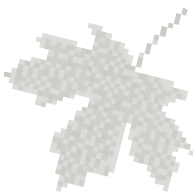
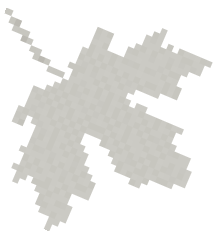
כנחלים נטיו, כגנת עלי נהר (במדבר כ"ד ה')

בספר ויקרא נאמר - בעשור לחיט השיביעי תזה - יום חכפרים הוא, מקרא-קניט יחיה לכם ועניתם את-נפשיכם וחקרבתם אשה ליתוח.

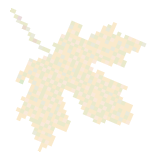
בן אדם

מילים: הרב קוק
לחן: אביגיל עמר-עוזיאל

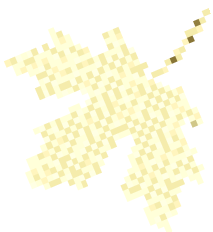
בן אדם, עלה, למעלה עלה,
עלה למעלה, עלה בן אדם.
עלה, למעלה עלה.

כי כוח עז לך, יש לך כנפי רוח.
יש לך כנפי רוח,
כנפי נשרים אבירים,
אל תכחש גם, פן יכחשו בך.
דרוש אותם, דרוש, בן אדם.
וימצאן מיד...

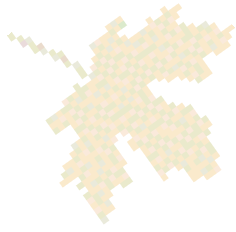

מי האיש

מילים: תהילים לד
לחן: ברוך חייט

סור מרע ועשה-טוב	נצר לשונך מרע	מי-האיש החפץ חיים
בקש שלום ורדפהו.	ושפתיד מדבר מרמה.	אזהב ימים לראות טוב.

מחול לקודש

חזלקת נרות

הערב נעלה על נס את האפשרות להדליק אור בחיים ולשפר את דרכינו. תחילה נאיר את עצמנו באור פיזי ולאחר מכן באור פנימי. נגדך את יום הכיפורים הזה, שיאיר את דרכינו לסליחה ולכפרה אישית וקהילתית, ליצירה והתחדשות, לדרכים חדשות לאהבה ואנשר.

מי ייתן ונוכל, כמעין המתגבר, להעצים את האור בתוכנו לשפע רב.

אמן.

מי באש?

מילים ולחן: ליאונרד סהן
תרגום: קובי מידן

מי באש?

מי במים?

מי לאור השמש?

מי בחשכת ליל?

מי בבית דין של מטה?

מי בישיבה של מעלה?

מי בפריחה החייכנית הזאת?

מי בדעיכה אישית מאד?

ומי, מי קורא בשמענו?

מי במעידה קלה?

מי בסמי שינה?

מי בשלטון הלב?

מי במכשיר קחה?

מי במפולת שלג?

מי באגקה נשפכת?

מי בשל בצע כסף?

מי ברעב בלי שובע?

ומי, מי קורא בשמענו?

מי בזמן טיפוס?

מי בתוך אוטובוס?

מי ברוב בדידות?

מי בראי ממול?

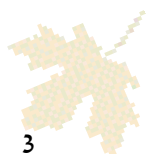
מי במצוות גבירתנו?

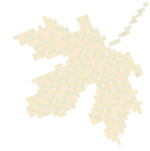
מי על חרבו שלו?

מי ייקשר עד מוות?

מי ייכנע לכוה?

ומי, מי קורא בשמענו?

מחזוריות וזכרון

לא דומה יום כיפור הזה ליום כיפור של השנה שעברה וזה של השנים הבאות. שנה באה ושנה עוברת, ומחזוריות חגה עוד גלגל. אולם אנו, בני האדם, מתבגרים, משתנים, אוספים זכרונות, נסיונות, וממחזור אחד למשנהו – מוסיפים עוד חלק לזחותנו, לאישיותנו, למעגל הסובבים אותנו. חיים נתבונן על הזמן שעבר מיום כיפור תשע"ה ועד יום זה, ונגסה לחזור אל הזכרונות שאספנו בדרך. כי שנה זו לא היתה וכלתה אלא היתה וחילתה את חויתנו כאן על הארץ.

אדם

אדם

לפני שאדם הוא –

אהבה הוא,

אדם נולד

כדי לשהור

את היופי

שהיה עדיו

ולחוסוף קומץ משלו

באומץ.

דבורה לוינסון

אדם צובר זכרונות

מילים: יונה וולך
לחן: שמעון גלבץ

אדם צובר זכרונות כמו נמלים ...

ובחורף הנמלים מתכנסות

מתנענעות ברכושן ומכלות לאט

את הרכוש ואת החורף מכלות

לאט, לאט.

והחגב בחורף שר לפתחים

לטעום מזכרונות העונה

העונה האהובה שבשירו

ממנו חמקה .

אדם צובר זכרונות כמו נמלים

בחדשי הקיץ.

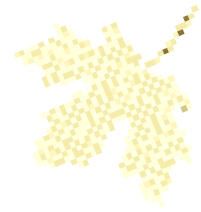
בחדשי הקיץ כמו חגב

בעת הקיץ – ויש שאדם שר.

נשיר ביחד: נה נה נה נה

אדם צובר זכרונות כמו נמלים...

קידוש היום

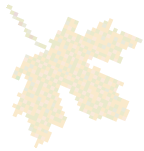

לא-גפלאַת הואַ מַפְדָּ, וְלֹא רְחֻקָּה הואַ. לֹא בְשָׁמַיִם, הואַ... וְלֹא-מַעְגָּר לַיָּם ...
כִּי-קָרוֹב אֱלֹהֵי תַדְוָר, מֵאֵד: גְּפִיד וּגְלִבְגָּד, לַעֲשֵׂתוֹ (דברים ל)
יום כיפור הוא יום של ראני ולא יום של יראָה. יום של העצמה ולא יום של רעדה. יום של התבוננות
ולא של פחד. היום הזה אָנּו שמים את השיגרה בצד ומקשיבים אַל הדממה הדקה שבתוכנו.
מתבוננים בחיים.
לא רק בעצם קיומם של החיים- אלא במה שבתוך החיים. מביטים בטוב וברע, במכשול ובתקווה.

נחמה

מילים: רחל שפירא
לחן: ערית הירש

זה בּוֹז נביט	ולכאורה עסקנו בשלנו
ונתמה שנית	רק בשלנו
אם ראינו נכונה	בלי לבקש גדולות ונצורות.
לפעמים אני	שלווה מופרת
לפעמים אתה	וכבר אחרת
כה זקוקים לנחמה.	ואין טעם לכסות
	כי גפתה נכנסות -
מי שחוזה את בערת הקיץ,	התמורות.
ליבו לבית	
ופני העוף ראני לחרדותיו.	מי שצמא לכל מחווה של חסד,
את מי ישביע	אזונו תופסת -
את מי ידגיע	איך הקריאות חוצות את הרחוב
ועל מה יתפלל עד הסתיו.	שואל עדיין
	שואל מאין
	5
	כן, מאין כוחות לשאג.

יושרה

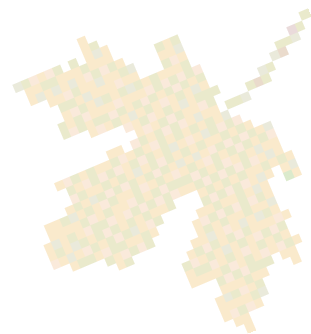
במשנה כתוב: אדם שאמר, לא אמר כלום, עד שיחזיו פיו וליבו שווים. יום כיפור הוא יום של אמת ויושרה. ניסיון לאון בין מחשיבות ומעשים. בסופו של דבר, המעשה קובע כמו שמתארת יפה המשנה: כל שחכמתו מרובה ממעשיו, למזח הוא דומה- לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, וחרוה באה ועוקרתו והופכתו על פניו. וכל שמעשיו מרובין מחכמתו, למזח הוא דומה- לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין: אפילו כל הרוחות שבעולם באות ועושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו.

האם אנחנו עושים את מה שאננו מאמינים ומאמינים במה שאננו עושים? אהוד מעורר השאיר לנו תפילה מיוחדת. תפילת אדם הפונה אל האדם. ברקע התפילה דברי הנביא ישעיהו שהציב את חוכמת האדם כתנאי להטבת עולמנו, וכתכלית של רוח האלוהים: ויצא חטר מגוע ישי ונצר משרשיו יפרה. ונחה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה רוח עצמה וגיבורה רוח דעת ויראת יהוה. .. ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לעני-ארץ... וגר זאב עם-כבש ונמר עם-גדי ורבץ ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג גם. ופרה ודב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן ואריה כבקר יאכל-תבן. .. לא-ירעו ולא-ישחיתו בכל-הר קודשי כי-מלאה הארץ דעה את-יהוה כמים לים מכסים. (ישעיהו יא)

רק אתה

אהוד מעור

לב העולם	רק אתה
לב חכם.	שמע קולי.
מים עד ים	רק אתה
רק אתה	שמע קולי.
רק אתה	כי אתה
כי אתה אדם.	קיים

חשבון נפש

חשבון נפש היא פעולה קשה. יש בה משום עינוי הנפש. עינוי המחייב עצירה.
בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנֵנו אֶת-נַפְשֵׁיכֶם וְכָל-מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם.

(את השיר הבא נקרא במתכונת תפילת שמונה עשרה.. אדם בתוך עצמו - בשקט.)

סודק מערכות

שלומי פרלמוטר

ס-לי-חווה, ס-לי-חווה, תתעורר, מה לך ערד
שמע ישראל עצה לתיקון, יפה לכל אדם:
קבע לך נוהל צנוע וישר
סם-חיים לכל המהזיק בגוף בשר
סודק מערכות יומיומי, בוחן כליות ולב
ומוכיח דווקא את מי שאוהב.
של נעליך, התחבר למקום, תנשום עמוק פעמיים,
ועכשיו בדמיון מודרך, תתחיל מכפות הרגליים.
אתה במסע, לא נעול,
תצעד פנימה את כל המסלול.
הרגש מישור הפלטיפוס ועקוב הגבעות
עם קווי כוח וסימני חסימות,
והלאה, תסרוק כרדאר את כולך
גוף-נפש-רוח ללא הנחות.
מעקב אכילס שלך קום ועלה בלכתך בדרך
למקומות הכיפוף, בהם אתה עבד פורע בך,
והמשך לטפס בדרך הגב
מתבונן מאחורה בכל יחמוגן מאליזי.
תתחכם, תטמון שם מארב לחוליות מחבלים
בעמוד השדרה של ערכיך הנעלים.
וככה תעבור דרך כל המידות,
מאלף עד תו ובאמצע מם,
מדבר שקר תרחק, אל תדחיק ותתעלם:
אשמנו, בגדנו, גולנו, דברנו דופי,
והפעם במכ"ם-אישי, ליירוט בעיות אנפי,
ובלי לערב את אבא, ועונשים,
אתה עצמך אדון והסליחות והמעשים.
אל תאמר שירה כשמעשי ידיך תובעים, בתוקף,
משוב חכם, מאיר, פותח אופק.
בגוף ראשון יחיד תפשפש,
פסילים תנתן, דפוסים נוקשים תמשמש,
עד לראש שלך תגיע, לבדך, כי משה בושש.
לא תתחנן להתקבל אל מי שמעליך,
קורות חיים מזויפים הסר מבין עיניך,
והראת אים פיך וליבך שווים מבט נוסף,
ועל מה חברים בדלים ממך ומעקמים עליך אף.
בחלוק לבן תעמוד תבלוש אתר ליקויים באיכות המוצר
בסרט הנע במפעל חייד, תנועת המוסר,
ותסכים לשלם על הצער שנגרם, מודה ועוזב ירוחם.
ומיד תעלה הערות לתיקון, ואיך אפשר אחרת,
אך תרשום עם ניצה הכי קלה בעולם,
ותזהר מאוד מהחרט.

וידוי ותשובה

וידוי ותשובה – שתי מילים עם מטען דתי, זרות לשיח החילוני. אבל מאתחוריהן עומד מסר של אמת פנימית, המכילה שני שלבים – מחשבת ומעשי, וידוי ותשובה.

הרמב"ם כתב בהלכות תשובה:

"כל המצוות שבתורה, בין עשה בין לא תעשה – אם עבר אדם על אחת מהן, בין בזדון בין בשגגה – כשיעשה תשובה וישוב מחטא, חייב להתוודות לפני האל ברוך הוא שנאמר: "איש און אישה כי יעשו מכל חטאת האדם . . . והתוודו, את חטאתם אשר עשו" זה וידוי דברים. וידוי זה מצות עשה."

פיוט אדון הסליחות מתחיל ביראה מסוימת, בקצב של חשי ואולי אף כאב ובמילים נוקשות של אדון ובוהן כליות. כי השלב הראשון של הוידוי הוא שלב של קושי, של התגוננות עצמית, הסתכלות אמינית. לכן כותב הרמב"ם כי הוידוי הוא השלב הראשון וההכרחי לתשובה, לעשיית אמת.

המשך הפיוט קצת מפתיע בשמחה שבו – חטאנו לפניך רחם עלינו. אנו שרים זאת בשמחה, כי לאחר שלב התבונה והוידוי לגבי הדרך הדרושה תיקון – המעשה של האמת כבר מרגיש לנו נכון וברור יותר ואולי אנו אפילו ששים לקראתנו בחווה של יצירה עצמית חדשה ואף בטהרת שמחה.

אז אפשר שכל אדם הוא אדון הסליחות, חוקר כליות ואב הרחמים לעצמו. המתגונן על האמת. ומתוך הבנת אמת זו, ניגש ליישמה. כי הרי זוהי יושרה –

אנו עושים את מה שאנחנו מאמינים ומאמינים במה שאנחנו עושים.

אדון חסליחות

מחבר לא ידוע

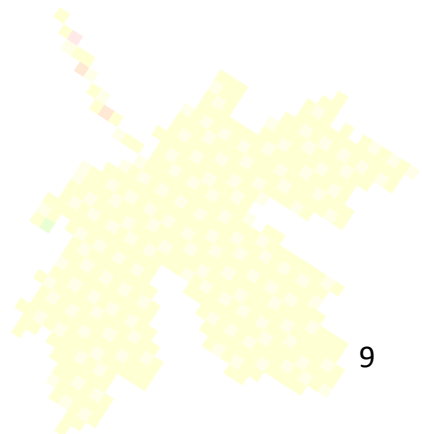
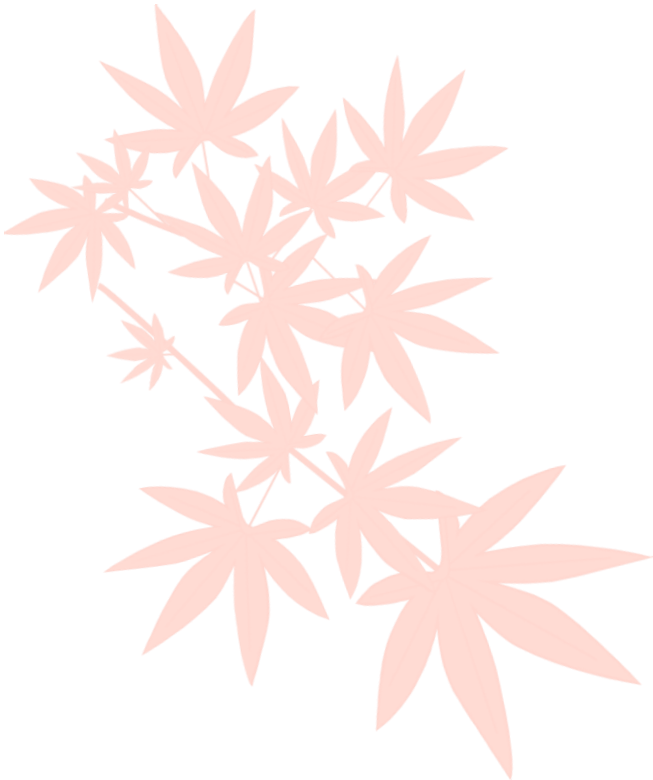
פועל ישועות צופה עתידות
קורא הדורות רזקב ערבות
שומע תפלות תמים דעות
חטאנו לפניך רחם עלינו

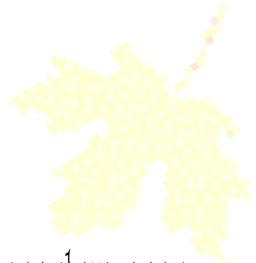
טוב ומטיב לגריות
יודע כל נסתרות
פוגש עונות לוגש צדקות
חטאנו לפניך רחם עלינו

אדון חסליחות בוחן לגבות
גולה עמוקות דוגר צדקות
חטאנו לפניך רחם עלינו

מלא זכיות ערא תהלות
סולח עונות עונה געת צרות
חטאנו לפניך רחם עלינו

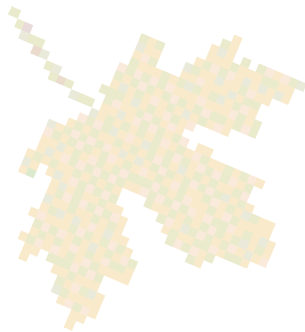
חדור גנפלאות ותיק גנחמות
זוכר גרית אגות חוקר כליות
חטאנו לפניך רחם עלינו

התבוננות

בספר משלי נכתב: טוב ארץ אפים, מגנור; ומשיל גרוחו, מלמד עיר. לכן אמרו חכמים: איזהו גבור? הכובש את ייצרו. היצרים שלנו דוחפים אותנו להתנהגויות רבות, כגני אדם- אין לנו חיים ללא יצרים. לכולנו יש דחפים ויצרים. אך ללא כיבוש היצרים לא נהיה כלל בני אדם. היום הזה, יום כיפור, הוא יום של התבוננות. התבוננות בגפלאות החיים, בחדוות החיים ובאתגריהם. אנו נעים וחיים במעגלים ההולכים ומתרחבים מאיתנו והחוצה. פעימות המהדהדות מליבנו, למשפחתנו הקרובה, חברינו ועד למדינה, לעם ולעולם כולו. כל אחד מן המעגלים הללו ראוי לתשומת ליבנו ביום הזה. לפעמים עלינו לעצור ולהתבונן בדרך שנפקחת לאורך.

עוד חוזר הניגון

מילים: נתן אלתרמן
לחן: ברי סחרוב

עוד חוזר הניגון שזנחת לשווא

והרוח תקום ובטיסת נדנדות	והדרך עודנה נפקחת לאורך
יעברו הברקים מעליך	וענן בשמיו ואילן בגשמיו
וכבשה ואיילת תהיינה עדות	מצפים עוד לך, עובר אורח.
שליטפת אותן והוספת ללכת.	
שידיך ריקות ועירך רחוקה	
ולא פעם סגדת אפיים	
לחורשה ירוקה ואישה בצחוקה	
וצמרת גשומת עפעפיים.	

אמת וגמול

אנו מעריכים את האמת. האמת על העולם הסובב אותנו אשר משתנה כל העת. החיפוש שלנו אחר האמת דורש משמעת וגם גמישות. כאשר אנו מתבוננים, מדברים ומוצאים את האמת שלנו, אנו מחדשים ומאשרים את זהותנו .

יש אדם המפשפש בהתנהגותו מתוך פחד או תאוה. פחד מעונש ותאוה לשכר. אך בעולם שבו שכר ועונש הם כיד הדמיון – עתידה המציאות לעלות על הדמיון.

יש אדם המבקש את התיקון לעצמו, בדרך שלו, שאינה תלויה בדבר. לבדו. כמאמרו של בן עזאי – **שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה**. לעשיית רע יש מחיר בעצם עשיית הרע

ועשיית הטוב גורמת הנאה. זהו אדם שתקוותו באדם. אדם המאמין באדם.

שגם אם יתמהמה – בוא יבוא.

לבדו

מילים: נתן זך
לחן: מתי כספי

לא טוב היות האדם לבדו

אבל הוא לבדו בין כה וכה.

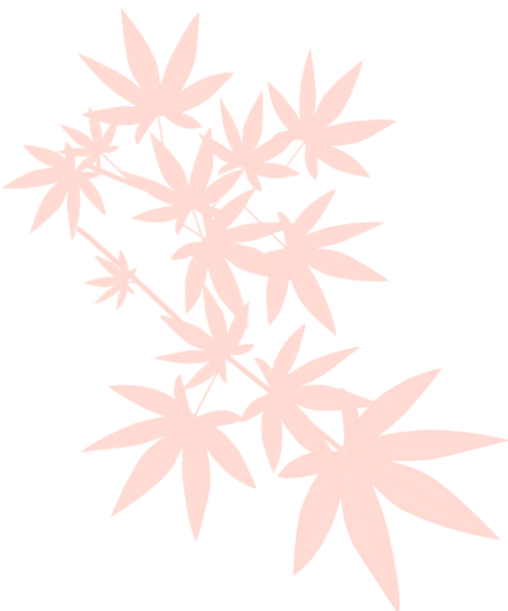
והוא מחכה והוא לבדו

והוא מתמהמה והוא לבדו.

והוא לבדו יודע

שגם אם יתמהמה

בוא יבוא.

אחריות ואומץ

אננו מאמינים באדם ובחירות האדם. אנחנו מעריכים חופש ולכן יש לנו אחריות. יש לנו את החירות והאחריות לנהל את חייו בעצמו. גם הנביא ישעיהו תבע בתוקף שהמעשים הישרים, הפשוטים, האנושיים, הם-הם תכלית האדם ולא עבודת האל.
... הַכֹּחַ יִהְיֶה צֶמַח אֲבֹתֵינוּ, יוֹם עֲנֹת אָדָם נִפְשׁוּ...? שֶׁאֵל יִשְׁעִיהוּ.. הַלְלוּהוּ תְּקַוְּ-צֶמַח, וְיִזְמַח מִיָּדָיו לְיָמֵינוּ? וְהוּא מְשִׁיב: הַלְלוּהוּ יְהוָה אֲבֹתֵינוּ: הַלְלוּהוּ פֶּרֶס לְרֵעֵב לְחֶמֶד, וְעֲנִיִּים מְרוֹדִים תְּבִיא בַּיִת, כִּי תִרְאֶה עָרִים וְכִסִּיתוּ, וּמִגִּשְׁרֵךְ לֹא תִתְעַלֵּם. (מגשרך = מבני אדם כמוך)

יום הכיפורים מזמין אותנו לחדש את הברית בין מעשינו לאמונותינו. ואנחנו אנשים מאמינים. אנחנו מאמינים בא-נשים. מאמינים שא-נשים יכולות ויכולים לשנות. המדרש, (מדרש רבה קהלת פרשה ז, א נ"ג) אומר על הפסוק (קהלת ז, יג) רָאָה אֶת מַעֲשֵׂיהָ הַאֲלֹהִים כִּי מִי יוּכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֵׁר עָוֹת. "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו וחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, הן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי שאם קלקלת אין מי שיתקן אחריך"

האומץ לשנות, ליצור דברים חדשים, יש בחובו גם חשיש שאולי החידוש יגרום לקלקול. אולם יחד עם האומץ, חייבת להיות גם אחריות אישית, שגם אם ניסינו, רצינו לעשות טוב, ובדרך קלקלנו, תהיה לנו האחריות גם לתקן. המדרש של קהלת יכול אולי לגרום לפחד משינוי, כי המוכר ידוע ופועל, והחשיש מפני קלקולו הוא אמיתי. אבל אולי השינוי יוביל לתגלית מפעימה מרגשת ומעצימה?

עידן רייכל כתב:

אולי מקום אחר	אולי אנצא יותר	מה הזמן מסמן לי
מקום יותר בוער	אתחיל קצת למהר	זה הכל שאריות של החיים
להתחיל קצת לקלקל	להתחיל להסתדר	ולחיות את הרגע
ולתקן עוד פעם.	ולעשות קצת רעש	להתחיל לאסוף את השברים

לא צריך לפחד משינוי וקלקול, כי גם אם נקלקל – נתקן. אבל בינתיים אנו חיים את החיים, מעצימים אותם. זה האומץ וזו האחריות האישית.
נכון, אנשים יכולים גם לאזוב לפעמים. יש גם מעגל קשה של חוסר תקווה וחוסר אמונה באדם.
חולשה ותסכול שגורמים לאדם לפסול. לכן אמרו חכמים: **הפסול במומו פסול**.
וגם הוסיפו: **במקום שאין אנשים – השתדל להיות איש**.
לפעמים אנחנו מפתחים להיות את ערכינו ומסתתרים מאחורי השגרה או בתוך הקהל.
האם נוכל לשנות את העולם? הרי ברור שהיו כבר מי שעשו זאת הרבה לפנינו..

אני ואתה נשנה את העולם

מילים: אריק איינשטיין
לחן: מיקי גבריאלוב

אני ואתה נשנה את העולם,	אני ואתה ננסה מהתחלה,
אני ואתה או יבואו כבר כולם,	יהיה לנו רע,
אמרו את זה קודם לפני,	אין דבר זה לא נורא,
לא משנה –	אמרו את זה קודם לפני,
אני ואתה נשנה את העולם.	זה לא משנה –
	אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה נשנה את העולם,
אני ואתה או יבואו כבר כולם,
אמרו את זה קודם לפני,
לא משנה –
אני ואתה נשנה את העולם.

אני ואתה נשנה את העולם, את עולמנו הפרטי והכללי. אבל איך?
עם השאלה הגדולה הזו, אשר התשובה עליה אישית ופרטית כל-כך, נצא עם השקט הפנימי
אל השקט שבחוץ, אל ההזמנה הגדולה למצוא את התשובה.

טוֹבָה חֲכָמָה, מִכָּלִי קָרֵב; וְחוֹטֵא אֶחָד,
יֵאָגֵד טוֹבָה הַרְבֵּה (קַחֲלֵת)
